

יום א', י"ב בכסלו תשס"ז (03 בדצמבר)

עם הדבק בעברו בלבד הוא עם גוסס, אך אם היהודים ישאבו מעברם דעת ואהבה אל מורשתם, יהיה להם הכח לפתוח את שערי עתידם.
אבא קובנר, 1978

שבוע שמח ושבוע טוב!

"דע את עמך" - יהדות אפגניסטן: [המשך המסע לקהילות תפוצות ישראל...]

סגירת בית הכנסת "מולא שמואל" שבעיר **הראת**, ומשלוח תשמישי הקדושה שבו לישראל בשנת תשל"ח [1978], מסמלים את סופו של פרק חשוב [ויוצא-דופן] בתולדות גלות ישראל במרכז אסיה. ייחודה של קהילה זו בשימור מורשתה העתיקה של היהדות באזור זה. עפ"י מסורות יהודיות, מוסלמיות ופרסיות, ראשיתה של הקהילה היא בגלות אשור [הגליית "עשרת" השבטים], ובהתיישבותם של בני שבטים אלה באזור. עפ"י המסורת המקומית, 3 מהשבטים החשובים – **דוראני**, **יוסופזאי** ו**אפרידי** – הם מצאצאיהם. מסורות אלו מבוססות על שמות השבטים דן, יוסף ואפרים [יש לציין שלא היה שבט יוסף. יוסף זכה ל-2 שבטים ע"ש שמות הגדולים שלו: מנשה ואפרים], ועל מנהגים שונים המזכירים את מנהגי ישראל. מסורות אחרות, החסרות כל ביסוס עובדתי, קושרות את העיר הצפונית **באלך** עם מקום מקלטו של ירמיה הנביא ועם מקום קבורתו של יחזקאל הנביא.

העדות המוקדמת ביותר לקיומה של פעילות יהודית בחבל ארץ זה היא מצבת קבורה משנת 753 לספירה שכתובתה בלשון הפרסית ונרשמה באותיות עבריות. המצבה, שנמצאה על דרך השיירות המובילה בין הראת לקאבול, מעידה על תנועתם של יהודים בדרך זו, דרך שיירות המסחר המקשרת בין סין במזרח לבין ארצות המערב, והמובילה דרומה להודו. מיקומה הגיאוגרפי של אזור זה הוא המפתח להבנת מקורותיה של הקהילה היהודית ולהבנת ייחודה.

אפגניסטן היא מדינה מוסלמית סונית, שאוכלוסייתה המגוונת מורכבת משבטים מקומיים ומצאצאי כובשים פרסים, מוסלמים ומונגולים. הפרובינציה הפרסית, חוראסאן, בה נכללה אפגניסטן בעבר, היתה בתקופת הגאונים אזור אליו הוגלו בני הקהילה היהודית הראויים לעונש. באותה עת, היה בחוראסאן יישוב יהודי גדול. קהילות חוראסאן היו כפופות לשיפוטה של **ישיבת פומבדיתא**, אך הם הצליחו לשמור על מידה מסוימת של עצמאות. קהילת באלך, החשוב שביניהן, מוזכרת במסמכיהם של גיאוגרפים מוסלמים מאותה תקופה. קהילה זו נודעה בישראל בשל מבקר המקרא בן המאה ה-9, **חיוי הבלכי**, קהילה יהודית בעיר גאזנה, דרומית לקאבול, מוזכרת בידי **בנימין מטודלה**, שאמד את הקהילה בכ-80,000 נפש. **מסמך פרסי** מן המאה ה-13 מעיד על מצבות קבורה בעלות כתובות פרסיות-עבריות מן השנים 1115-1215. עוד קהילות היו בקאבול, קנדאהאר, בִּמְרו ובנישאפור. רוב הקהילות בחוראסאן נהרסו בזמן הכיבוש המונגולי בסביבות 1225.

מתקופה זו ואילך קורותיהם של יהודי האזור לוטים בערפל, והידיעות על גורלם במשך כמה מאות שנים מועטות ביותר. מאבקי הכוח בין השליטים המקומיים וכיבושים מבחוץ, ניתקו אותם מיתר קהילות ישראל. מצבם הכלכלי הלך והחמיר ומספרם הלך ופחת. בידודם של יהודי אפגניסטן החריף במאה ה-16, עת השתלטה על פרס שושלת שיעית. מאז נמתח קו עוינות בין מזרח פרס לבין אפגניסטן, שרוב תושביה הם מוסלמים סוניים. על מצבן הקשה של הקהילות היהודיות באפגניסטן, ניתן להסיק מעדותו של **אפרים ניימרק**, שהגיע בשליחות מארץ-ישראל בשנת 1886. לדבריו, היו בתחילת המאה ה-19 רק כ-20 בתי אב יהודיים. המפנה במצבם של יהודי אפגניסטן חל בעקבות פרשת אינוסם של יהודי משהד, בשנת 1839.

[ההמשך, בע"ה, בדף של מחר, יום שני...]

"לדוד מזמור, לה' הארץ ומלואה, תבל ויושבי בה." [תהלים כ"ד 1]

מתוך פרק התהלים שהיו הלויים אומרים בבית המקדש ביום **ראשון** בשבת

בשמחה ובטוב לבב, בתפילה ליום נעים לכל בית ישראל!

הדף מוקדש לרפואתם השלמה של **כל נפגעי הטרור ומשפחותיהם** בתוך שאר חולי ישראל, **ולשלומם של כל חיילי צה"ל**